

Schaktning för optoslang och teknikbod i anslutning till den gropkeramiska Åbyboplatsen

Arkeologisk förundersökning genom schaktningsövervakning

Fornlämning Kvillinge 36
Häradsmarken 1:60
Kvillinge socken
Norrköpings kommun
Östergötland

Mattias Jobansson

Schaktning för optoslang och teknikbod i anslutning till den gropkeramiska Åbyboplatsen

Arkeologisk förundersökning genom schaktningsövervakning

Fornlämning Kvillinge 36
Häradsmarken 1:60
Kvillinge socken
Norrköpings kommun
Östergötland

Mattias Johansson

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

Omslagsfoto: Ledningsschakten från nordost. Foto: Mattias Johansson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-401-6

Tryck: Stiftelsen Kulturminnesvård, Västerås 2015.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Genomförande	7
Undersökningsresultat.....	7
Referenser.....	12
Kart- och arkivmaterial	12
Otryckta källor.....	12
Litteratur.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13

Figur 1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en ring. Utdrag ur terrängkartan. Skala 1:50 000.

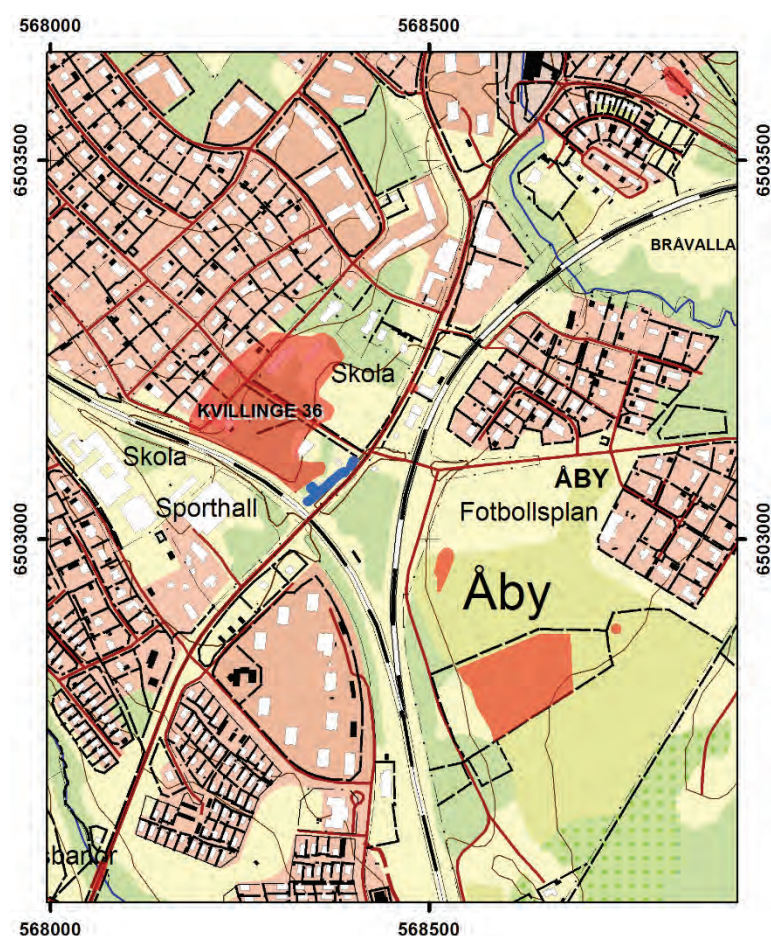

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) genomförde den 1 december 2014 en arkeologisk förundersökning genom schaktningsövervakning i nära anslutning till den gropkeramiska Åbyboplatsen, Kvillinge 36, i Åby, Norrköpings kommun, Östergötland. Grävningen gjordes med anledning av nedläggande av optoslang och i anslutning därtill uppförande av en teknikbod för bredband.

Huvudsyftet med undersökningen var att i största möjliga mån undvika fornlämning, samt att få ett underlag för eventuella framtida ärenden i området. Totalt schaktades 169 m² strax söder om fornlämningen.

Vid schaktningsövervakningen framkom inget av antikvariskt intresse.

Figur 2. Utdrag från fastighetskartan med grävda schakt i blått och känd fornlämningsbild i transparent rött. Åbyboplatsen särskilt markerad som Kvillinge 36.

Inledning

Med anledning av schaktning för nedläggning av optoslang samt uppförande av en teknikbod för bredband i Åby, Norrköpings kommun, genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning efter beslut av Länsstyrelsen. Berörda schakt kom att läggas ut strax intill den gropkeramiska Åbyboplatsen.

Målsättning

Avsikten med schaktningsövervakningen var framför allt att i största möjliga mån undvika ingrepp i fornlämning, Kvillinge 36. Resultatet skulle kunna utgöra grund för Länsstyrelsens bedömning avseende eventuella kommande ärenden i området, liksom för vidare planering för exploitör.

Topografi och fornlämningsmiljö

Schaktningen gjordes längs med Nyköpingsvägen från järnvägen i sydväst fram till den anslutande Sportvägen i nordost. Vägen utgör här redan i äldsta kartmaterial landsväg mellan Norrköping och Nyköping. Nyköpingsvägen och järnvägen mellan Norrköping och Katrineholm bildar här en planskild korsning där järnvägen löper under Nyköpingsvägen. Hela vägavsnittet är därför upphöjt och vägbankens sidor kraftigt sluttande, med tilltagande höjd åt sydväst. Schaktningen har i huvudsak följt nederkanten av vägbanken.

I det historiska kartmaterialet är marken nordväst om vägavsnittet, där schaktningen genomfördes, sällan utförligt karterad och endast noterad som häradsallmänning eller dylikt, något som idag även framgår av fastighetsbeteckningen, *Häradsmarken 1:60*. På en storskifteskarta från 1759 går marken under beteckningen "Kålmården" (LMS D57-99:3) och i några senare kartor från 1835, 1861 och 1916 framgår att marken även har använts som grustag (LMA 05-KVI-119, LMA 05-KVI-428, LMA 05-KVI-AVS544). Ingenting tyder på att marken rymt någon bebyggelse i historiskt tid förrän Kvillinge kommunhus anlades här 1906, idag fungerande som vandrarhem. De nu schaktade ytorna ligger på samma fastighet som det gamla kommunhuset, som närmast ca 40 meter sydost och söder om detsamma. På ekonomiska kartan från 1947 framgår att kommunhusets trädgård då löpte ända fram till landsvägen (Ekonomiska kartan J133-9G 0e) och nu genomförd schaktning har alltså till viss del löpt längs kanten av denna trädgård.

Anledningen till att det nu beslutades om antikvarisk närvaro var närheten till den gropkeramiska boplatsen, Kvillinge 36, allmänt kallad Åbyboplatsen. Boplatsen har varit känd sedan 1920-talet och 15 arkeologiska undersökningar har skett inom den fornlämningsyta som visas i det digitala fornlämningsregistret (FMIS). Fornlämningen omfattar framför allt mycket stora mängder keramik, men också slipat och slaget stenmaterial, bland annat i kvarts, flinta, skiffer och porfyr. Här har påträffats härdar, avfallsgropar, stolphål och mer svårtolkade anläggningar, några har tolkats som gravar och andra som hyddor. Anläggningstätheten har varit mycket hög. En sammanställning av de dittills utförda undersökningarna gjordes 2012 i samband med en arkeologisk utredning i anslutning till boplatsen. (Gill 2012).

Våren och försommaren 2014 genomförde KM den hittills största undersökningen av fornlämningen. Undersökningen omfattade huvudsakligen de centrala delarna av fornlämningen, men i de östra delarna kunde en nedre avgränsning av boplatsens utbredning skönjas någonstans mellan 25 och 26 m.ö.h. (Runeson muntligen 2014-12-09).

Längs med landsvägen, på andra sidan av järnvägen, näst intill omedelbart anslutande till schaktningen i sydväst, utförde Arkeologikonsult en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2 på fastigheten Åbylund 2:1, utan att något av antikvariskt intresse framkom (Söderström 2012).

Genomförande

Schaktningsövervakningen skedde i samband med schaktning för nedläggning av optoslang, ca 65+9 löpmeter, samt grundschaktning för en uppförande av teknikbod för bredband, ca 25 m². Schaktningen för optoslang uppdelades på två schakt, ett kortare i nordost och ett längre i sydväst, där ett tio meters mellanrum lämnades för en befintlig telebrunn samt några träd. Där kunde optoslangen istället nedläggas en bit upp i vägbankens sluttning utan att beröra ursprunglig marknivå. Därtill grävdes en förbindelse mellan det sydvästra ledningsschaktet och schaktet för teknikboden. Totalt avschaktades 169 m². Schakten grävdes skiktvis ner till steril nivå, eller där marken var kraftigt störd ner till en bit under önskad nivå, som mest 0,9 m. Vid schaktningen för optoslang användes en något bredare skopa (1,8 meters bredd) än vad som var nödvändigt för själva nedläggandet, något som försvaras av betydligt större förutsättningar för att kunna bedöma fornlämnings befintlighet.

Schaktade ytor dokumenterades genom inmätningar i plan med RTK, digital fotografering och upprättade beskrivningar. Även alla recenta störningar som iaktogs inmättes i plan.

Schaktningsövervakningen gjordes vid ca -2°C och frost, dock med förhållandevis klart väder, uppehåll och barmark.

Undersökningsresultat

Två schaktade ytor upptogs vid undersökningen. Schakt O100 är ett sammanhängande schakt om totalt 154 m², bestående av ledningsschakt om 114 m² samt schaktning för teknikbod och förbindelse med ledningsschakt om sammanlagt 40 m². Vid schaktningen genomgicks ett mycket tunt vegetationslager om bara någon cm, därunder fanns ett tjockare ljusbrunt sandigt gruslager och underst, på ett djup av 0,5–0,7 m, den sterila undergrunden, bestående av blekgul mycket fin sand eller silt. Schakt O175 är ett mindre schakt om endast 15 m², bestående av ledningsschaktets nordöstra förlängning efter ca tio meters mellanrum. Lagerförhållandena är för O175 desamma som för O100.

*Figur 3. Den del av schakt O100 som utgör grunden för teknikboden, under pågående grävningsarbete.
Fotograferad från nordväst. Foto: Mattias Jobansson.*

Figur 4. Del av schakt O100, ledningsschaktet, fotograferat från nordost. Foto: Mattias Jobansson.

Vid schaktningen för teknikboden och större delen av förbindelsen till ledningsschaktet, allt inom O100, framkom på 0,2–0,3 m djup en sedan tidigare nedlagd fiberduk. Grävning gjordes sedan till 0,35–0,40 m djup, hela tiden genom påförda massor.

Det påförda lagret sträckte sig även in i ledningsschaktets sydvästra och mellersta delar, bestod av mörkbrun silt och innehöll tegel, kol och sentida keramik av 1800- eller 1900-talskaraktär. Vid schaktningen genomgrävdes inte detta påförda lager i sin helhet, och det grävdes inte djupare än ca 0,7 m. På ett ställe, mitt för teknikboden, prövades dock lagrets tjocklek och här grävdes ner till steril undergrund och ett djup på 0,85–0,90 m. Det påförda lagret hade här en tjocklek på ca 0,35 m.

Figur 5. Ledningsschakt O175 fotograferat från nordost. Foto: Mattias Johansson.

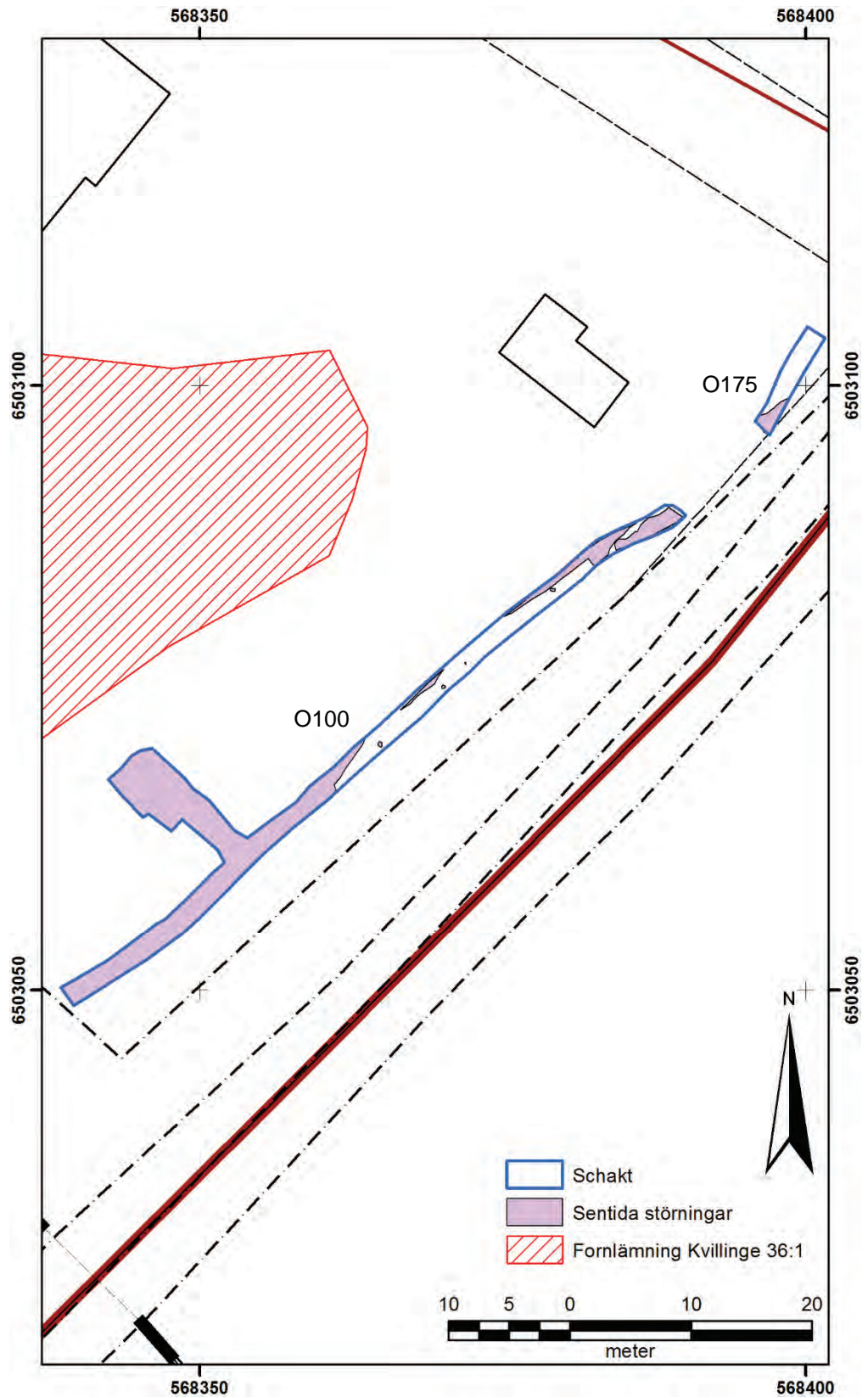
I det påförda lagret var en teleledning nedlagd. Teleledningen var även längre åt nordost nedgrävd i den sterila undergrunden. Nedgrävningsschaktet för denna löpte parallellt med nästan hela ledningsschaktet och blottades på tre ställen i schaktets nordvästra kant. I förbindelseschaktet med teknikboden framgick att nedgrävningen här var 1,6 m bred.

I norra änden av O100 och i södra änden av O175 grävdes schakten ner i påförda massor av mörkbrun silt med mörkare fläckar. Dessa utgjordes av nedre kanten av den långsgående vägbanken.

I den mittere delen av ledningsschaktet där den sterila undergrunden framkom, noterades fyra runda eller rundade avlånga mörkfärgningar 0,20–0,45 m stora. Alla uppfattades som sentida störningar. Flera av dem hade fyllning innehållande tegel eller asphalt. Den sterila undergrunden uppfattas som ursprunglig marknivå och låg här på en nivå av 22,8–23,3 m.ö.h.

I de nu undersökta schakten saknas överhuvudtaget något som antyder en fortsättning på boplatsen. Därtill ligger här höjdnivån på den ursprungliga marknivån ett par meter lägre än den avgränsning i höjdd som framkom under 2014 års slutundersökningar av de centrala delarna av boplatsen.

Figur 6. Schaktplan med inmätta störningar. Även de små objekten i schakten är störningar.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Rikets allmänna kartverks arkiv

Ekonomisk karta över Sverige, blad 9G 0e Loddby. 1947.

Lantmäteristyrelsen arkiv (LMS)

LMS D57-99:3. *Charta öfver Åby By uti Bråbo härad, Qvillinge Soken och Östergötland.* (Storskifteskarta). Georg Tillæus 1759.

Lantmäterimyndigheternas arkiv (LMA)

LMA 05-KVI-119. *Karta öfver Allmänningen emellan Lilla Åby Gästgivareregård och Getåsa Bro till Bråbo-Härad uti Östergöthland. Och Qvillinge Socken.* Fredrik Söderstedt 1835.

LMA 05-KVI-428. *Concept karta öfver L.a Åby Gästgivareregård Åby Rusthåll och Städjegården samt Hemmanen Dwardala, Sätra och Elfvedal med flere i Östergötland Bråbo Härad och Qvillinge S.en.* Per Netzel 1861.

LMA 05-KVI-AVS455. *Karta öfver lägenbeten afsöndrad från 1 mantal N.o 2 litt. Åby Gästgivareregård uti Kvillinge socken, Bråbo härad af Östergötlands län.* John Grenholm 1916.

Otryckta källor

Henrik Runeson, arkeolog vid Stiftelsen Kulturmiljövård och projektledare för de arkeologiska slutundersökningarna vid Åbybolatsen 2014, muntlig uppgift 2014-12-09.

Litteratur

Gill, A. 2012. Stenålderslokalen Åby. Kvillinge 36. Häradsmarken 1:23 och 1:59, Kvillinge socken, Norrköpings kommun, Östergötlands län. Särskild arkeologisk utredning etapp 1. Rapport från Arkeologikonsult 2012:2571.

Söderström, I. 2012. Nybyggnation av Sporthall inom Åbylund 2:1. RAÄ 2:1. RAÄ 36:1, Kvillinge socken, Norrköpings kommun, Östergötland. Särskild arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Rapport från Arkeologikonsult 2012:2572.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	KM14116
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	dnr 431-8098-14, 2014-11-04
<i>Undersökningsperiod:</i>	2014-12-01
<i>Exploateringsyta:</i>	169 m ²
<i>Personal:</i>	Mattias Johansson
<i>Belägenhet:</i>	Häradsmarken 1:60, Kvillinge socken, Norrköpings kommun, Östergötlands län, Östergötland
<i>Ekonomisk karta:</i>	9G 0e Loddby
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	N 6503048–6503105; E 568338–568502
<i>Höjdsystem:</i>	RH2000
<i>Inmätningmetod:</i>	RTK (Trimble R10)
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	–
<i>Fynd:</i>	Inga fynd tillvaratogs.